

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/49/2005

CO ŁĄCZY POLAKÓW Z PARAFIĄ?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

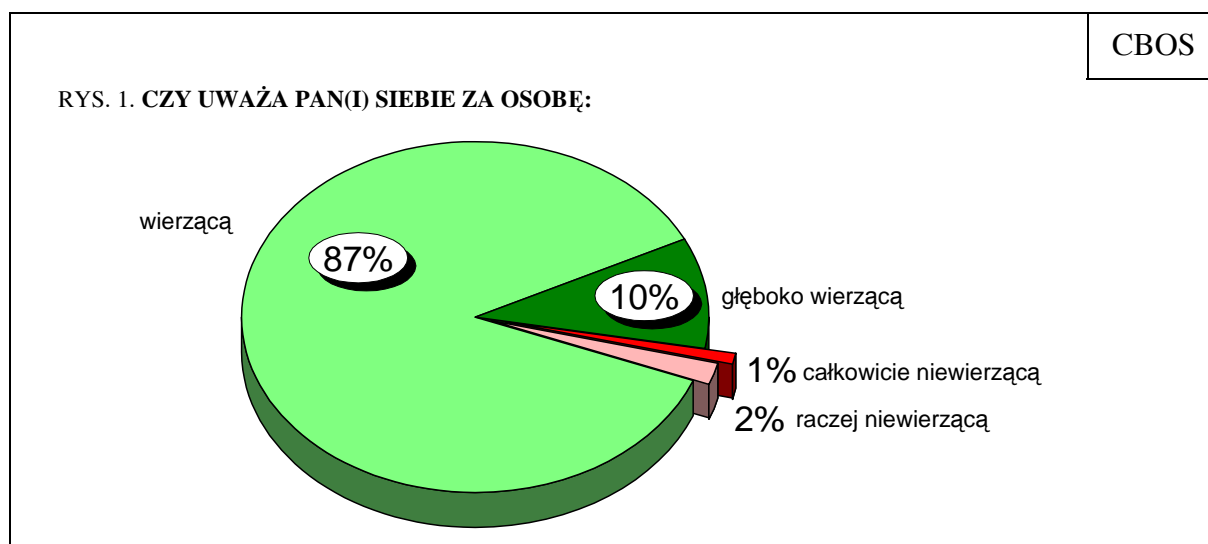
CO ŁĄCZY POLAKÓW Z PARAFIĄ?

- Niemal wszyscy Polacy określają się jako wierzący (97%), ponad połowa (58%) deklaruje, że uczestniczy w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu, i tyle samo (58%) przyznaje się do silnej więzi z Kościołem.
- Zdecydowana większość (80%) uważa się za członków parafii działającej w ich miejscu zamieszkania, w tym prawie połowa (45%) identyfikuje się z nią w sposób zdecydowany. Brak związku z parafią deklaruje niespełna jedna piąta Polaków (18%).
- Ankietowani w zdecydowanej większości (77%) uczestniczą w życiu religijnym parafii działającej na terenie miejsca ich zamieszkania. Poza nią praktykuje 12% badanych, a pozostali (10%) pojawiają się w kościele sporadycznie.
- Zaledwie siedmiu na stu respondentów (7%) przyznaje, że należy w swojej parafii do jakiejś wspólnoty religijnej.
- Dwie piąte badanych lub członków ich rodzin (41%) korzysta w parafii terytorialnej z jakiejś formy oparcia społecznego.
- Dobrowolną i bezpłatną pracę na rzecz kościoła i parafian deklaruje co trzeci ankietowany (34%), z tym że zaledwie 4% ocenia, że często udziela się społecznie. Większość badanych (65%) nie angażuje się w prace społeczne w parafii.
- Prawie dwie piąte ankietowanych (37%) wielokrotnie rozmawiało osobiście z proboszczem lub wikariuszami. Co dziewiąty respondent (11%) nigdy osobiście nie kontaktował się z parafialnymi księżmi.
- Poczucie wpływu na sprawy parafii terytorialnej ma 15% badanych i niemal tyle samo (17%) twierdzi, że wprawdzie nie ma wpływu, ale chciałoby go mieć. Większość ankietowanych (68%) deklaruje, że nie ma i nie chce mieć wpływu na życie parafii.

Po dziesięciu latach, jakie upłynęły od ostatniego badania poświęconego społecznemu postrzeganiu parafii, ponownie wracamy do tej problematyki wzbogacając ją o bardziej pogłębioną analizę więzi łączących Polaków z parafią działającą w ich miejscu zamieszkania¹.

WIARA I PRAKTYKI RELIGIJNE, WIĘŹ Z KOŚCIOŁEM

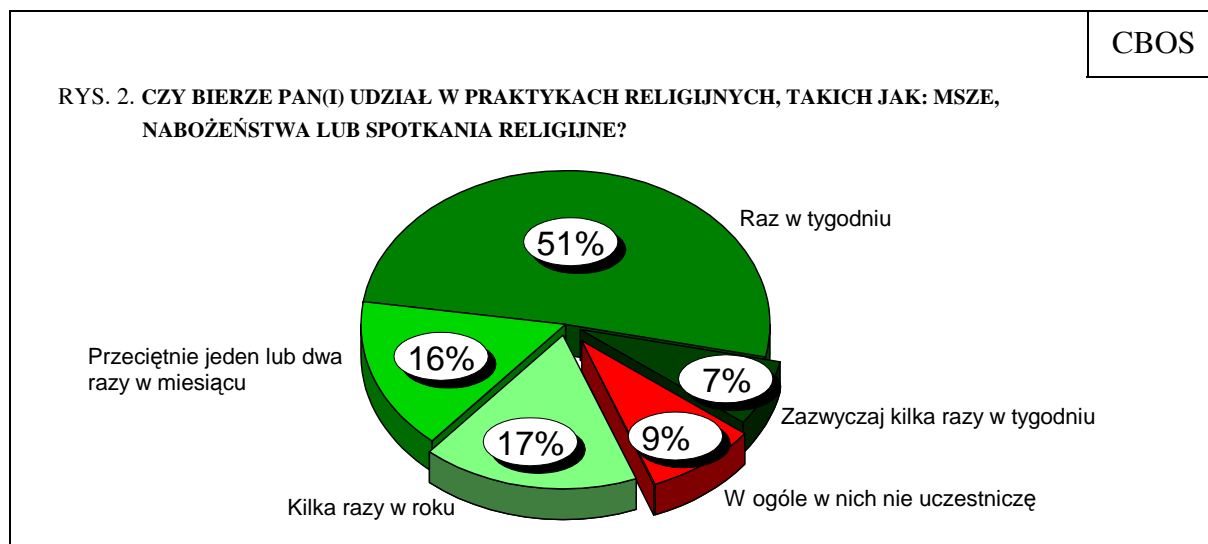
Z naszych wieloletnich badań wynika, że Polacy powszechnie uznają się za katolików; inne autoidentyfikacje wyznaniowe są sporadyczne, znikoma jest też grupa tych, którzy nie poczuwają się do związku z żadnym wyznaniem (po około 2%). Trwałą cechą Polaków, odnotowywaną przez nas w ostatnich dziewiętnastu latach², jest także bardzo wysoki poziom autoidentyfikacji dotyczących wiary - niemal wszyscy badani określają się jako wierzący, w tym co dziesiąty uznaje się za głęboko wierzącego.

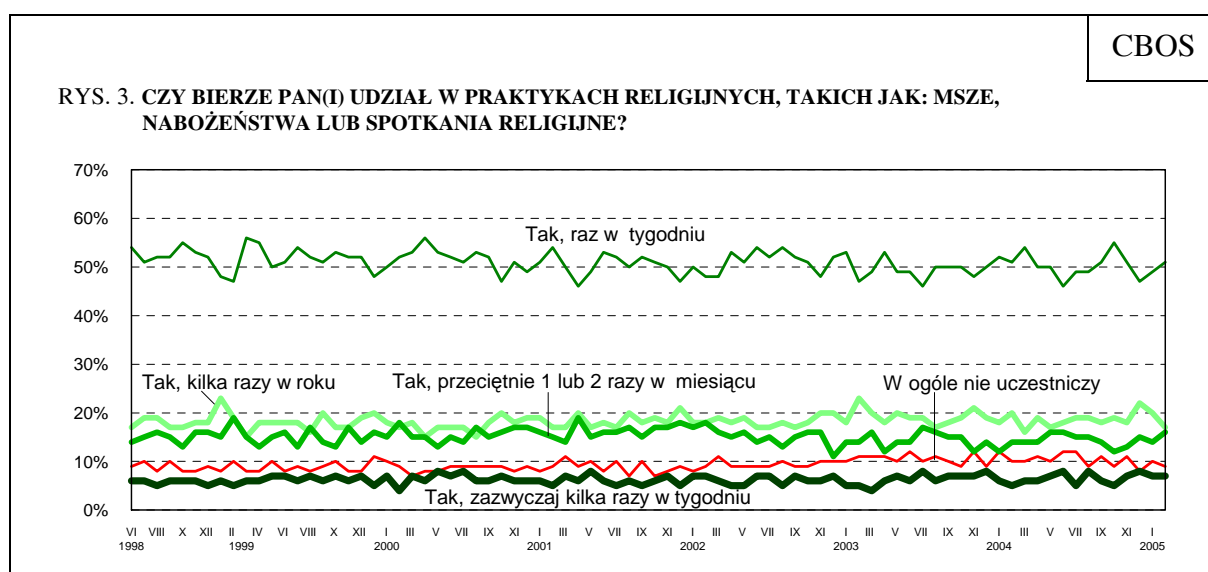
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (177) przeprowadzono w dniach 4-7 lutego 2005 roku na liczącej 1070 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

² Zob. B. Wciórka „Wiara i praktyki religijne” w: „Polska, Europa, świat. Opinia publiczna w okresie integracji”, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.

Charakterystyczne dla religijności Polaków jest także trwale przywiązanie do praktyk religijnych. Z deklaracji wynika, że ponad połowa ankietowanych (58%) bierze w nich udział co najmniej raz w tygodniu, jedna szóstka (16%) praktykuje jeden lub dwa razy w miesiącu i równie liczna grupa (17%) czyni to sporadycznie, tzn. kilka razy w roku. Co jedenasty respondent (9%) przyznaje, że w ogóle nie uczestniczy w życiu religijnym Kościoła.

Deklarowany poziom praktyk religijnych Polaków nie jest więc tak wysoki jak poziom wiary, jednak znacznie wyższy niż obserwowany w większości europejskich społeczeństw. Nasze dane wskazują też, że poziom praktyk pozostaje stabilny - w ciągu ostatnich dziewiętnastu lat niemal się nie zmienił³.

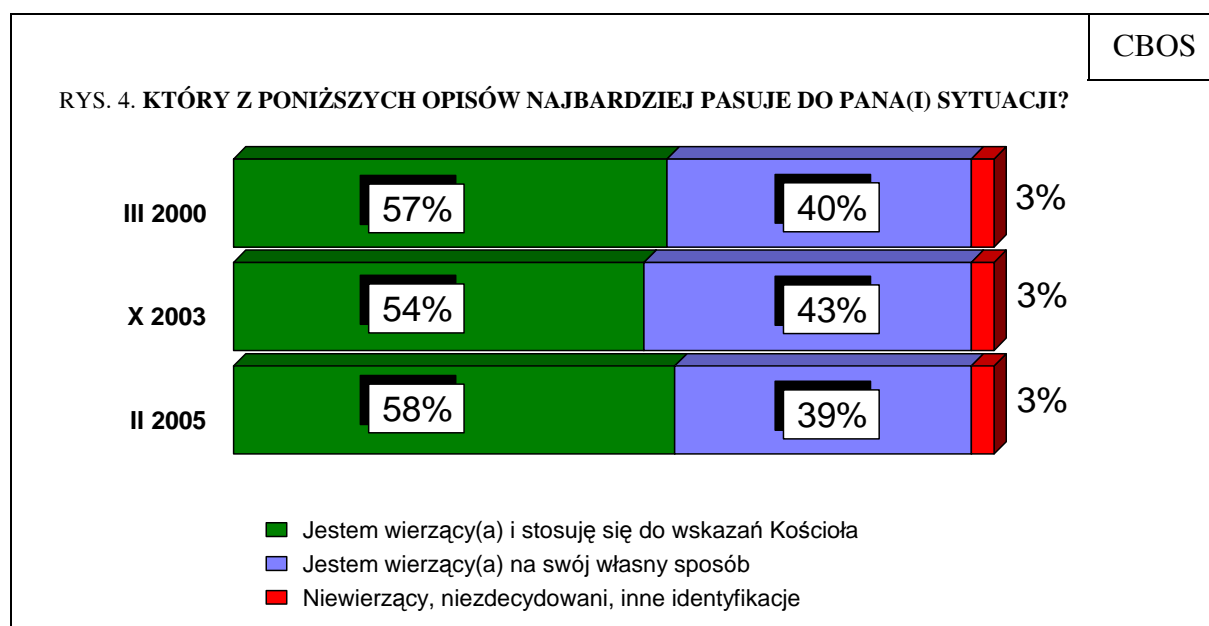

³ Zob. B. Wciórka, *op. cit.*

Przedstawione wyniki świadczą o tym, że w Polsce - mimo zasadniczych przemian w wielu dziedzinach życia - nie wystąpiły procesy laicyzacyjne, które w wielu krajach Europy Zachodniej doprowadziły do masowego odchodzenia od Kościoła.

O specyfice polskiej religijności stanowi jej silne zakorzenienie instytucjonalne przejawiające się nie tylko w praktykach religijnych, ale także w poczuciu więzi z Kościołem. W wymiarze religijnym identyfikuje się z nim ponad połowa Polaków, o czym świadczy wybór samookreślenia: *jestem wierzący(a) i stosuję się do wskazań Kościoła* (58%). Należy jednak wyraźnie podkreślić, że niemal dwie piąte Polaków preferuje identyfikację: *jestem wierzący na swój własny sposób* (39%), podkreślając bardziej subiektywny charakter swojej wiary, jej niezależność od Kościoła, a trzech na stu (3%) uznaje się za niewierzących, niezdecydowanych lub określa się jeszcze inaczej.

Deklaracje te pozostają w zasadzie stabilne w ostatnim pięcioleciu, choć w roku 2003 odnotowaliśmy niewielkie oznaki osłabienia więzi z Kościołem i umocnienia subiektywnego charakteru wiary. Obecnie jednak odsetki osób identyfikujących się z Kościołem oraz wierzących na swój własny sposób są niemal takie same jak przed pięcioma laty.

Przestrzeganie w życiu zasad wiary i norm głoszonych przez Kościół jest silnie związane z zaangażowaniem w praktyki religijne. Warto przy tym podkreślić, że zdecydowana większość osób praktykujących co najmniej raz w tygodniu stara się żyć zgodnie ze wskazaniem Kościoła, jednak co piąta z nich podkreśla niezależność

swojej wiary, jej prywatny charakter. Generalnie, im uczestnictwo w praktykach jest mniejsze, tym mniej osób odczuwa więź z Kościołem, tym więcej wierzy na swój własny sposób. Należy jednak podkreślić, że nawet osoby niepraktykujące przyznają się do więzi z Kościołem (12%), jednak większość z nich (66%) twierdzi, że wierzą na swój własny sposób; ponad jedna ósma (13%) uznaje się za niewierzących, 5% za niezdecydowanych, a 4% określa swoją sytuację jeszcze inaczej.

Tabela 1

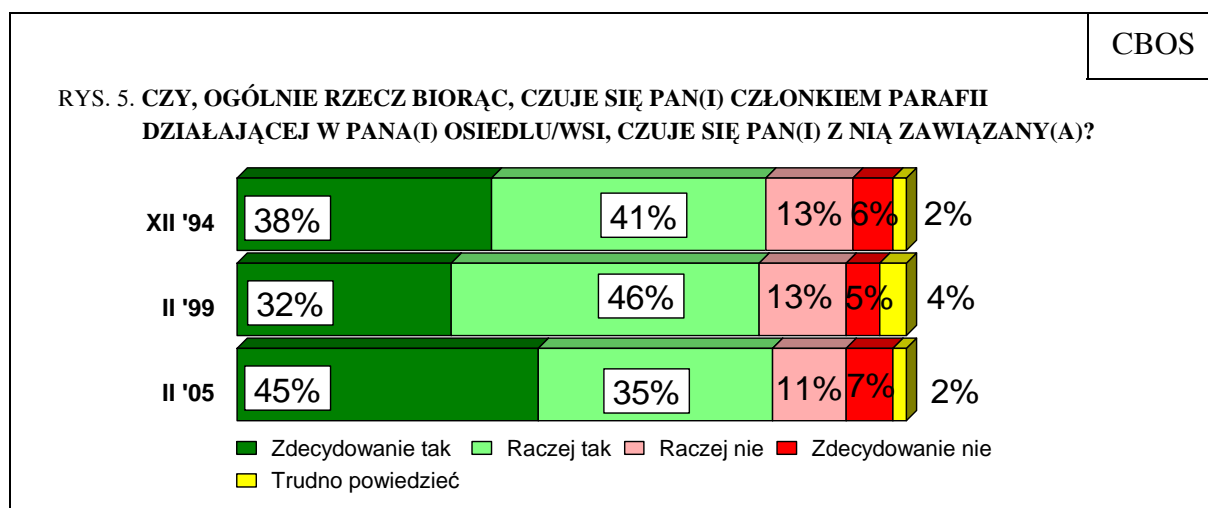
Uczestnictwo w praktykach religijnych	Identyfikacje religijne		
	wierzący, którzy stosują się do wskazań Kościoła	wierzący na swój własny sposób	niewierzący, niezdecydowani i inni
	w procentach		
Kilka razy w tygodniu	86	9	5
Raz w tygodniu	77	22	1
1-2 razy w miesiącu	46	53	1
Kilka razy w roku	21	77	2
W ogóle nie uczestniczy	12	66	22

Socjologowie religii podkreślają, że religijność Polaków pozostaje pod silnym wpływem splotu historycznych i kulturowych czynników specyficznych dla naszego kraju. Dowodzą też - co znajduje potwierdzenie również w naszych wieloletnich badaniach - że kształtują ją regionalne tradycje i charakter lokalnej społeczności, a także osobiste doświadczenia związane z płcią i wiekiem oraz wykształceniem⁴. Wiele z tych uwarunkowań odnotowujemy także w analizowanych wynikach. Uczestnictwo w praktykach religijnych oraz identyfikacja z Kościołem są silnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Zależą zarówno od płci (kobiety są bardziej religijne niż mężczyźni), wieku (bardziej religijne są osoby starsze), wykształcenia (religijności sprzyja podstawowe wykształcenie), jak i od wielkości i charakteru miejsca zamieszkania (bardziej religijni są mieszkańcy wsi, szczególnie rolnicy, w których środowiskach więzi społeczne są bardziej intensywne i silniejsza jest kontrola społeczna).

⁴ Zob. komunikaty CBOS: „Religijność Polaków na przełomie wieków”, kwiecień 2001 oraz „Czy Polacy spełniają oczekiwania papieża?”, październik 2003 (oprac. B. Wciórka).

POCZUCIE WIĘZI Z PARAFIĄ

O przywiązaniu Polaków do Kościoła świadczy także to, że zdecydowana większość czuje się związana z parafią działającą w ich miejscu zamieszkania. Deklaracje te pozostają stabilne w całym ostatnim dziesięcioleciu. Zaledwie niespełna jedna piąta badanych (18%) nie jest zakorzeniona w tradycyjnych strukturach terytorialnych wspólnoty wyznaniowej, natomiast cztery piąte (80%) uważa się za członków parafii, w tym prawie połowa (45%) identyfikuje się z nią w sposób zdecydowany. Odnotowany ostatnio wyraźny wzrost odsetka deklarujących silny związek z parafią (w porównaniu z rokiem 1994 o 7 punktów, a z rokiem 1999 - o 13 punktów)⁵ może świadczyć o umacnianiu się roli wspólnoty parafialnej w życiu Polaków.

Poczucie przynależności do wspólnoty parafialnej związane jest przede wszystkim z poziomem religijności, tzn. zaangażowania w praktyki religijne i identyfikacji z Kościołem. Jest ono ponadto wyraźnie uwarunkowane przez te same czynniki społeczno-demograficzne, które kształtują religijność (zob. tabela aneksowa). Oznacza to, że poczucie więzi z parafią częściej deklarują kobiety niż mężczyźni, jest ono też tym silniejsze, im badani są starsi, mniej wykształceni, mieszkają w mniejszej miejscowości i zajmują niższą pozycję społeczno-zawodową.

⁵ Zob. komunikat CBOS „Społeczne postrzeganie księży i życia parafialnego”, styczeń 1995 oraz E. Firlit, *Parafia w społecznej świadomości*, w: „Kościół katolicki na początku trzeciego tysiąclecia w opinii Polaków”, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, Warszawa 2004; E. Firlit, *Przemiany społecznej roli parafii*, w: „Kościół katolicki w przededniu wejścia Polski do Unii Europejskiej”, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2003.

Członkami swojej terytorialnej parafii najczęściej czują się osoby identyfikujące się z Kościołem (94%), praktykujące co najmniej raz w tygodniu (93%), a spośród grup społeczno-demograficznych: rolnicy (100%), mieszkańcy wsi (91%), badani w wieku 65 lat i starsi (90%). Do braku więzi z parafią najczęściej przyznają się ludzie w ogóle nieuczestniczący w praktykach religijnych (76%), niezdecydowani, obojętni lub niewierzący (75%), deklarujący że wierzą na swój własny sposób (34%), praktykujący sporadycznie (31%), a spośród grup społeczno-demograficznych: mieszkańcy wielkich miast (36%), uczniowie i studenci (32%), ogół młodzieży w wieku od 18 do 24 lat (31%), badani z wyższym wykształceniem (29%).

Respondenci niepoczuwający się do więzi ze swoją terytorialną parafią wśród przyczyn tego stanu rzeczy najczęściej (56%) wymieniają poważne osłabienie swoich związków z religią. Prawie co czwarty (23%) przyznaje natomiast, że z różnych powodów jest bardziej przywiązany do innej parafii (np. znajdującej się w dawnym miejscu zamieszkania lub bardziej atrakcyjnej, bo kościół jest bliżej usytuowany, ma więcej miejsc siedzących, jest ogrzewany, zabytkowy, księża prowadzą jakieś duszpasterstwo, np. akademickie, stanowe, zawodowe⁶).

Tabela 2 **ODPOWIEDZI OSÓB DEKLARUJĄCYCH, ŻE NIE MAJĄ WPLYWU NA SPRAWY PARAFII**

Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć, dlaczego nie czuje się Pan(i) związany(a) z parafią działającą w Pana(i) osiedlu lub wsi? Czy dlatego, że...	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań	
	XII '94 N=237	II '05 N=209
- jest Pan(i) wierzący(a), ale niepraktykujący(a)	46	47
- bardziej jest Pan(i) związany(a) z inną parafią	21	23
- w tej parafii nic się nie dzieje	29	17
- nie podoba się Panu(i) proboszcz lub inni księża w tej parafii	21	17
- w tej parafii świeccy nie mają wpływu na sprawy parafii, nie są dopuszczani do decyzji	-	15
- w tej parafii źle układa się współpraca między księżmi i parafianami	-	10
- jest Pan(i) niewierzący(a)	7	9
- są inne powody	22	16

⁶ Wynika to z odpowiedzi na pytanie o inne powody.

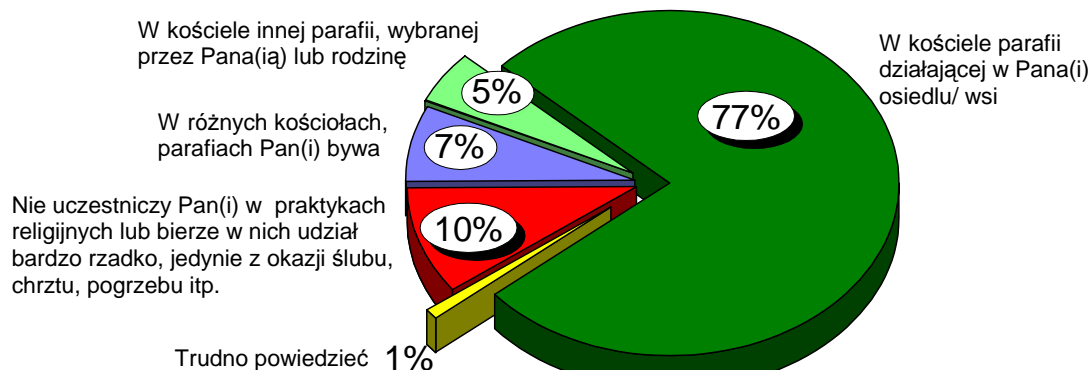
Pozostałe tłumaczenia bezpośrednio wiążą się z krytycznym stosunkiem badanych do parafii działającej w miejscu ich zamieszkania. Prawie co piąty respondent (18%) wskazuje na niedopuszczanie w niej osób świeckich do współdecydowania o sprawach parafii lub źle układającą się współpracę z parafialnymi księżmi. Jedna szósta (17%) nie akceptuje księży pracujących w tej parafii (ogólnie lub z powodu ich materializmu, pazerności i innych przywar lub niechętnego stosunku do parafian-petentów, którzy nie spełniają warunków wymaganych przy chrzcie lub ślubie). Co szósty badany (17%) uważa też, że w tej parafii nic się nie dzieje. Należy jednak podkreślić, że to ostatnie tłumaczenie pojawia się obecnie znacznie rzadziej niż w roku 1994 (spadek odsetka wskazań o 12 punktów), co może świadczyć o ożywieniu życia parafialnego w ostatniej dekadzie. Potwierdzają to odpowiedzi na inne pytania, z których wynika, że - według deklaracji ankietowanych - społeczna oferta ich parafii jest dzisiaj znacznie bogatsza niż w połowie lat dziewięćdziesiątych⁷.

UCZESTNICTWO W ŻYCIU RELIGIJNYM PARAFII

Z deklaracji ankietowanych wynika, że zdecydowana większość z nich (77%) uczestniczy w życiu religijnym parafii działającej na terenie miejsca ich zamieszkania. Poza swoją terytorialną parafią praktykuje prawie co ósmy respondent (12%), a co dziesiąty (10%) przyznaje, że zazwyczaj nie bierze udziału w praktykach religijnych i pojawia się w kościele jedynie z okazji ślubu, chrztu, pogrzebu i tym podobnych uroczystości.

⁷ W przygotowaniu komunikat CBOS na ten temat.

RYS. 6. CZY MÓGŁBY/MOGLĄBY PAN(I) POWIEDZIEĆ, GDZIE, W JAKIM KOŚCIELE, W JAKIEJ PARAFII ZAZWYCZAJ UCZESTNICZY PAN(I) W PRAKTYKACH RELIGIJNYCH?

Niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych większość stanowią badani, dla których parafia terytorialna jest centrum życia religijnego (zob. tabele aneksowe). Najczęściej pełni ona taką funkcję w środowisku rolników (94%) oraz robotników (83%), na wsi (87%) i w małym mieście (84%), wśród ludzi najgorzej sytuowanych (87%) i najmniej wykształconych (83%). Im wyższe natomiast wykształcenie, pozycja społeczno-zawodowa i finansowa badanych oraz większa miejscowość, którą zamieszkują, tym mniej osób praktykuje w parafii działającej w ich miejscu zamieszkania, tym więcej zaspokaja swoje potrzeby religijne poza nią. Na wybór innej parafii lub wędrowkę po różnych parafiach najczęściej decydują się osoby z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (po 31%), ludzie najlepiej sytuowani (27%), mieszkańcy wielkich miast (25%). Zaledwie połowa badanych z tych grup praktykuje w parafii działającej w ich miejscu zamieszkania.

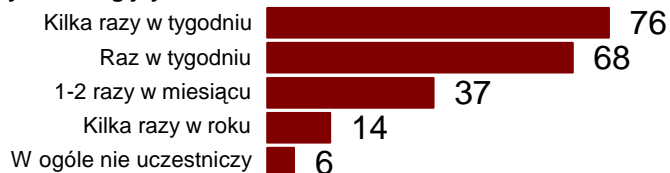
Zakładamy, że jeśli ludzie uczestniczą w życiu religijnym parafii terytorialnej, mają poczucie przynależności do niej oraz deklarują przestrzeganie w życiu zasad wiary i norm głoszonych przez Kościół, to można uznać, że parafia ta pełni bardzo ważną rolę w ich życiu religijnym. Wyniki naszych analiz wskazują, że dzieje się tak w przypadku połowy Polaków - **co drugi badany (49%) deklaruje, że praktykuje w parafii działającej w jego miejscu zamieszkania, czuje się jej członkiem oraz stosuje się do wskazań Kościoła.** Poniższe wykresy ukazują rozpowszechnienie w różnych środowiskach społecznych postaw świadczących o religijnym zakorzenieniu Polaków w tradycyjnych strukturach terytorialnych wspólnoty parafialnej.

RYS. 7

**CECHY SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE
ANKIETOWANYCH**

**ODSETKI DEKLARUJĄCYCH, ŻE ZAZWYCZAJ
PRAKTYKUJĄ W SWOJEJ TERYTORIALNEJ
PARAFII I CZUJĄ SIĘ JEJ CZŁONKAMI ORAZ
STOSUJĄ SIĘ DO WSKAZAŃ KOŚCIOŁA**

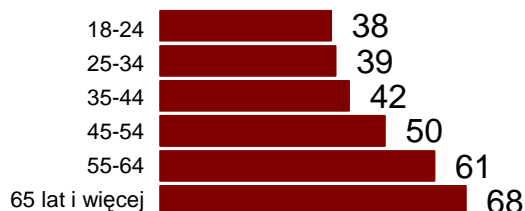
Udział w praktykach religijnych

Płeć

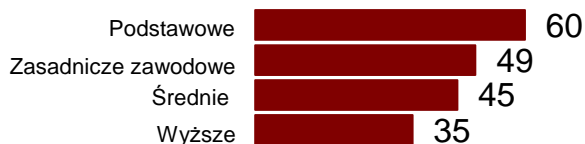
Wiek

Miejsce zamieszkania

Wykształcenie

Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)

Bierni zawodowo

Na rysunku pominięto osoby pracujące na własny rachunek poza rolnictwem, ponieważ grupa ta liczyła zaledwie 31 osób

Opisując religijną funkcję parafii terytorialnej należy wyraźnie podkreślić, że udział w jej życiu religijnym bardzo rzadko przyjmuje formę uczestnictwa we wspólnotach religijnych. Zaledwie siedmiu na stu badanych (7%) przyznaje, że należy w swojej parafii do jakiejś wspólnoty religijnej (np. różańcowej, oazowej, neokatechumenalnej, Odnowy w Duchu Świętym, Rodzin Nazaretańskich, Liturgicznej Służby Ołtarza)⁸. Deklaracje takie najczęściej składają badani, którzy zazwyczaj kilka razy w tygodniu uczestniczą w praktykach religijnych (32%), ludzie w wieku 65 lat i starsi (20%), emeryci i renciści (po 16%), badani z wykształceniem podstawowym (14%), mieszkańcy wsi (12%), kobiety (11%). Członkiem wspólnoty religijnej w parafii jest także około jednej ósmej osób silnie związanych z parafią (13%), stosujących się do wskazań Kościoła (12%), a także co dziesiąty ankietowany (10%) praktykujący regularnie raz w tygodniu (rzadziej praktykujący niemal wcale nie włączają się w takie formy życia religijnego). Generalnie, uczestnictwo w nich jest tym mniejsze, im bardziej zurbanizowane miejsce zamieszkania, a także im wyższe wykształcenie i młodszy wiek badanych. Warto jednak zauważyć, że do wspólnot religijnych należy siedmiu na stu uczniów i studentów (7%).

UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM PARAFII

Z relacji badanych dowiadujemy się, w jakich sprawach parafianie korzystają z oparcia społecznego oferowanego im przez parafię oraz w jakim stopniu sami włączają się w organizowanie jej życia społecznego.

Oparcie społeczne

Podobnie jak przed dziesięcioma laty ankietowani lub członkowie ich rodzin korzystają przede wszystkim z organizowanych przez parafię pielgrzymek do miejsc kultu religijnego w kraju, które obecnie są nieco bardziej popularne niż w roku 1994 (27%, wzrost wskazań o 6 punktów), zupełnie sporadycznie natomiast wyjeżdżają na pielgrzymki zagraniczne. Co siódmy ankietowany uczestniczy ponadto w parafialnych imprezach kulturalnych. Znacznie mniej osób (9%) bierze udział w imprezach sportowych, choć obecnie

⁸ Zaledwie 1% badanych deklaruje ponadto przynależność do wspólnot religijnych poza swoją parafią, w sumie więc członkostwo we wspólnotach religijnych deklaruje 8% ankietowanych. Wynik ten jest zbliżony z odnotowanym przez E. Firlit. Zob. *Parafia w społecznej świadomości*, op. cit.

dzieje się to częściej niż przed dziesięcioma laty, a także w wyjazdach wakacyjnych przeznaczonych dla dzieci i młodzieży (7%) i innych zajęciach adresowanych do młodego pokolenia (6%). Zaledwie pięciu na stu badanych deklaruje, że rodzina wypożycza w parafii książki lub kasety wideo. Jeszcze mniej osób przyznaje się do korzystania z parafialnej pomocy charytatywnej w formie rzeczowej (4%), finansowej, opieki nad ludźmi starymi oraz dziećmi, a także z poradnictwa rodzinnego i z kursów zawodowych, edukacyjnych (po 1%).

Tabela 3

Czy korzystał(a) Pan(i) lub ktoś z Pana(i) domowników z organizowanych w tej parafii ...	Odsetki odpowiedzi twierdzących (według terminów badań)					
	XII '94			II '05		
	ogół	związani z parafią N=926	nie-związani N=224	ogół	związani z parafią N=858	nie-związani N=202
- pielgrzymek do miejsc kultu religijnego w kraju	21	25	7	27	32	7
- imprez kulturalnych, np. koncertów, teatru, wystaw	11	12	5	14	17	3
- imprez sportowych, turystycznych	4	4	0	9	10	2
- wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży	6	6	4	7	8	3
- różnych zajęć dla młodzieży*	6	7	1	6	7	3
- wypożyczalni książek, kaset wideo	-	-	-	5	6	2
- pomocy rzeczowej (leki, żywność, ubrania itp.)	4	4	3	4	5	1
- pielgrzymek do miejsc kultu religijnego za granicą	2	2	2	3	3	1
- pomocy finansowej	1	1	0	1	1	1
- opieki nad ludźmi starymi, niedołącznymi, chorymi	2	2	1	1	1	0
- kursów zawodowych, językowych, komputerowych, korepetycji	0	0	0	1	1	0
- opieki na dziećmi	-	-	-	1	1	1
- porad dla rodzin	-	-	-	1	1	1
- innych przedsięwzięć (np. gazetki parafialnej, spotkań opłatkowych)	1	1	0	1	1	0

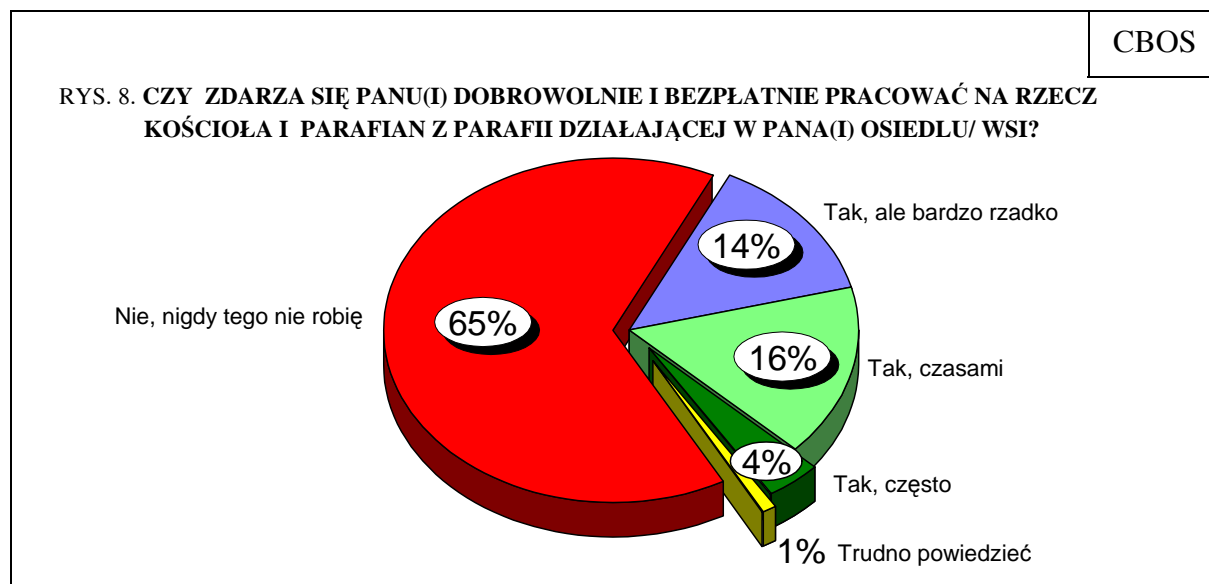
* Zalecana ostrożność przy porównaniach, gdyż w roku '94 pytaliśmy o *kółka zainteresowań dla młodzieży i dorosłych*

Zsumowanie wszystkich ankietowanych, którzy zadeklarowali korzystanie z jakiegokolwiek z wymienionych przedsięwzięć parafialnych, wskazuje, że **krąg beneficjentów parafialnych obejmuje dwie piąte Polaków (41%)**. Należą do nich przede wszystkim ludzie najbardziej zaangażowani w praktyki religijne (53%), systematycznie

praktykujący raz w tygodniu (52%), stosujący się do wskazań Kościoła (49%), emocjonalnie związani z parafią, uznający się za jej członków lub ich bliscy (48%), znacznie rzadziej zaś ci, których z parafią nic nie łączy (15%). Trzeba jednak przyznać, że beneficjentami są niekiedy także osoby w ogóle niepraktykujące lub ich rodziny (14%), które korzystają głównie z krajowych pielgrzymek (8%), pomocy rzeczowej (3%), wakacji dla dzieci i zajęć dla młodzieży (po 2%). Należy ponadto podkreślić, że spośród grup społeczno-zawodowych oparcie w parafii najczęściej znajdują ludzie młodzi w wieku od 18 do 24 lat (48%), szczególnie uczniowie i studenci (50%), a także rolnicy (47%), najrzadziej zaś - mieszkańcy wielkich miast (29%) oraz bezrobotni (33%).

Działanie na rzecz kościoła i społeczności parafialnej

Parafia tradycyjnie była w Polsce szkołą społecznego działania na rzecz wspólnoty religijnej i społeczności lokalnej. Obecnie dobrowolną i bezpłatną pracę na rzecz kościoła i parafian deklaruje co trzeci ankietowany, z tym że zaledwie czterech na stu (4%) ocenia, iż działa często, prawie co szósty (16%) robi to czasami, a co siódmy (14%) przyznaje, że bardzo rzadko udziela się społecznie. Prawie dwie trzecie respondentów (65%) nigdy nie włącza się w społeczne przedsięwzięcia firmowane przez parafię.

Ankietowani, którzy angażują się w pracę społeczną na terenie parafii, najczęściej poświęcają swój czas na sprawy bezpośrednio związane z kościołem i sprawowaniem liturgii. Znacznie mniej rozwinięta jest ich aktywność na rzecz samych parafian.

Parafialni społecznicy przede wszystkim organizują lub pomagają prowadzić rozmaite prace porządkowe przy kościele (79%), zajmują się zbiórką pieniędzy na potrzeby kościoła (28%) i oprawą uroczystości religijnych (16%) oraz - w znacznie mniejszym wymiarze - dokonują napraw i remontów, biorą udział w budowie (6%).

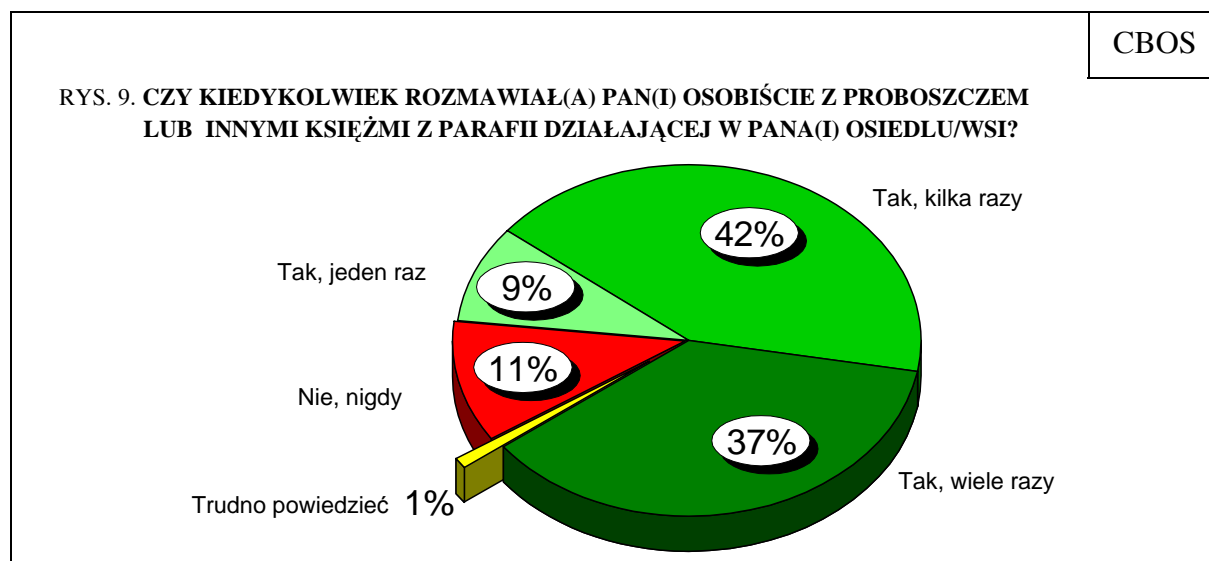
Znacznie mniej osób angażuje się w organizowanie pomocy finansowej dla najuboższych (10%), a także pielgrzymek (8%), imprez kulturalnych oraz sportowych i turystycznych (po 5%). Niewielu zajmuje się wyjazdami wakacyjnymi dzieci i młodzieży, zajęciami dla młodzieży, a także opieką nad dziećmi (po 3%) i ludźmi starymi, niepełnymi (2%). Równie sporadycznie społecznicy włączają się w pracę wypożyczalni książek i kaset wideo. Zaledwie jeden na stu badanych z tej grupy ma swój udział w organizowaniu kursów zawodowych, edukacyjnych, natomiast żaden nie uczestniczy w pracy poradni rodzinnej. W sytuacji utrzymującego się bezrobocia i zubożenia rodzin nim dotkniętych oraz narastania problemów rodzinnych zaskakuje niewielki zakres podejmowanych przez parafialnych społeczników działań na rzecz osób potrzebujących oparcia społecznego.

		CBOS
Czy mógłby/mogłaby Pan(i) powiedzieć, co Pan(i) robi na rzecz kościoła i parafian z parafii działającej w Pana(i) osiedlu/ wsi? Czy organizuje Pan(i) lub pomaga prowadzić...	Odpowiedzi twierdzące deklarujących, że pracują na rzecz kościoła i parafian	
	N=364	
- prace przy kościele, np. sprzątanie, dekorowanie, pilnowanie porządku	79%	
- zbiórkę pieniędzy na potrzeby kościoła, np. na budowę, remont, wyposażenie	28%	
- uroczystości religijne, ich oprawę liturgiczną, muzykę, śpiew	16%	
- pomoc finansową lub rzeczową dla najuboższych	10%	
- pielgrzymki do miejsc kultu religijnego	8%	
- remonty, naprawy, budowa	6%	
- imprezy kulturalne, np. koncerty, teatr	5%	
- imprezy sportowe, turystyczne	5%	
- wyjazdy wakacyjne dla dzieci i młodzieży	3%	
- różne zajęcia dla młodzieży, np. kluby, harcerstwo	3%	
- opiekę nad dziećmi	3%	
- opiekę nad ludźmi starymi, niepełnymi	2%	
- wypożyczalnię książek, kaset wideo	2%	
- kursy zawodowe, językowe, komputerowe, korepetycje	1%	
- porady dla rodzin	0%	
- inne przedsięwzięcia, np. wożenie księdza do chorych, roznoszenie opłatków	4%	

Parafialni społecznicy wywodzą się głównie spośród osób najbardziej religijnych, tzn. należących do wspólnot religijnych (42%), najbardziej zaangażowanych w praktyki religijne (praktykujących kilka razy w tygodniu - 35%, praktykujących raz w tygodniu - 27%), wierzących i stosujących się do wskazań Kościoła (27%), zdecydowanie podkreślających swoje członkostwo w parafii oraz korzystających z jej społecznej oferty (po 30%).

Spośród grup społeczno-demograficznych najczęściej na rzecz kościoła i społeczności parafialnej pracują rolnicy (46%) i mieszkańcy wsi (35%), a więc przedstawiciele środowisk o intensywnych więziach i kontroli społecznej. Natomiast najmniejsze zaangażowanie odnotowujemy tam, gdzie społeczne więzi i kontrola są najsłabsze, tzn. w środowiskach wielkomiejskich (6%), a także wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (11%), ludzi najlepiej wykształconych (10%) i sytuowanych (o dochodach powyżej 900 zł na osobę w rodzinie). Trzeba jednak przyznać, że w niektórych dziedzinach aktywnością wyraźnie wyróżniają się ludzie młodzi, w wieku od 18 do 24 lat. Znacznie częściej niż inni dbają oni o oprawę uroczystości religijnych (30%), współorganizują imprezy sportowe i turystyczne (18%) oraz zajęcia dla młodzieży (10%).

Uczestnictwo w życiu społecznym parafii, a szczególnie jego aktywne współtworzenie, wymaga współpracy z parafialnymi księżmi, utrzymywania z nimi osobistych kontaktów. Okazuje się, że prawie dwie piąte badanych (37%) wielokrotnie rozmawiało osobiście z proboszczem lub wikariuszami, jednak ponad dwie piąte (42%) miało z nimi kontakt jedynie kilka razy, a kolejne 9% - tylko raz. Co dziewiąty respondent (11%) twierdzi, że nigdy osobiście nie kontaktował się z parafialnymi księżmi.

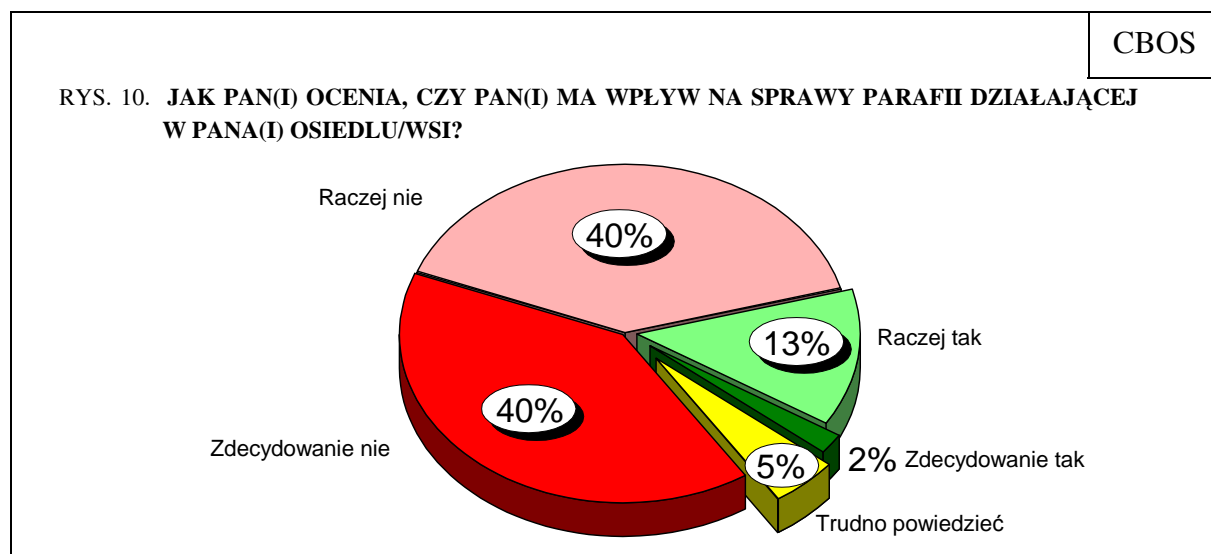

Nasilenie osobistych kontaktów z proboszczem lub innymi księżmi zależy przede wszystkim od poziomu religijności, tzn. uczestnictwa w praktykach religijnych i identyfikacji z Kościołem oraz od poczucia więzi z parafią. Silnie związane jest także z zaangażowaniem badanych w prace społeczne na rzecz kościoła i parafii (wśród osób często działających społecznie 72% badanych wiele razy osobiście kontaktowało się z księżmi, wśród działających czasami - 57%, wśród udzielających się bardzo rzadko - 42%, a wśród nigdy nieangażujących się - 30%). Kontaktom z duchownymi sprzyja ponadto przynależność do wspólnoty religijnej (59% wskazuje na wielokrotne rozmowy) oraz korzystanie ze społecznej oferty parafii (49%). Z analizy społeczno-demograficznych uwarunkowań wynika ponadto, że nasilenie kontaktów z parafialnymi księżmi pozostaje (pośrednio) pod wpływem tych samych czynników, które kształtują religijność badanych (zob. tabela aneksowa).

POCZUCIE WPŁYWU NA SPRAWY PARAFII

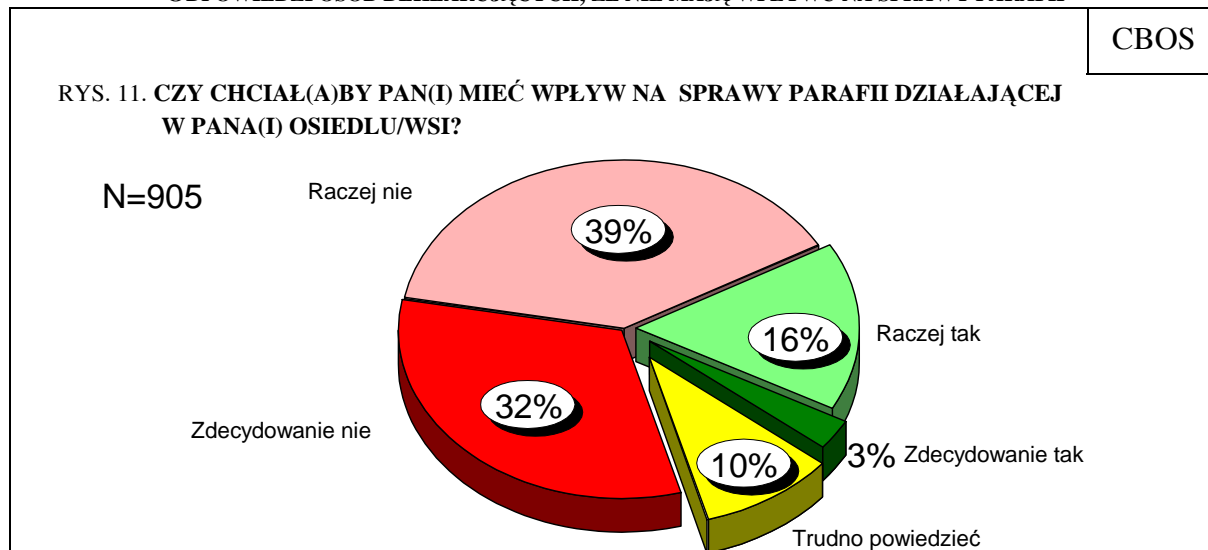
O więzi łączącej Polaków z parafią terytorialną świadczą deklaracje dotyczące emocjonalnego z nią związku, a także uczestnictwa w życiu religijnym i społecznym parafii. Ważnym jej wymiarem jest także poczucie wpływu na sprawy parafii oraz poziom aspiracji w tej dziedzinie.

Okazuje się, że ponad jedna siódma badanych (15%) uważa, że ma wpływ na to, co dzieje się w parafii (w tym tylko dwóch na stu wyraża tę opinię z pełnym przekonaniem). Zdecydowana większość (80%) twierdzi, że nie ma wpływu (w tym dwie piąte stwierdza to w sposób kategoriyczny).

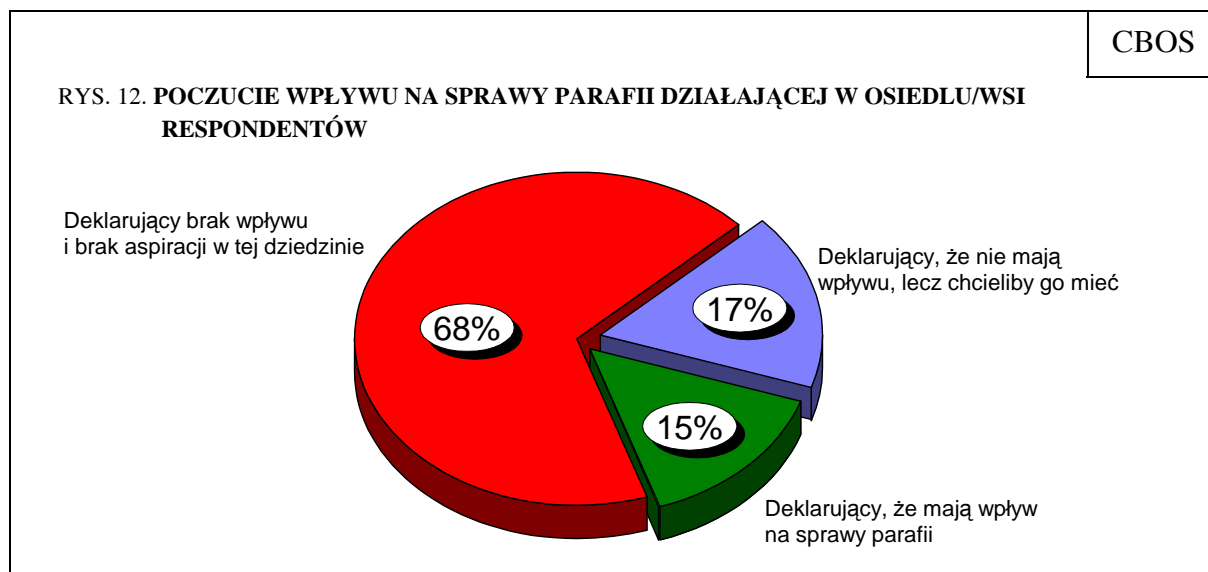

Badanych, którzy ocenili, że nie mają wpływu na życie parafii, zapytaliśmy, czy chcieliby go mieć. Twierdząco odpowiedziała na to pytanie zaledwie jedna piąta z nich (19%), zdecydowana większość (71%) natomiast przyznała się do braku aspiracji w tej dziedzinie.

ODPOWIEDZI OSÓB DEKLARUJĄCYCH, ŻE NIE MAJĄ WPLYWU NA SPRAWY PARAFII

Z korelacji odpowiedzi na oba pytania wyłania się taki oto obraz: poczucie wpływu na sprawy parafii terytorialnej ma nieco więcej niż co siódmy badany (15%), a co szósty twierdzi, że wprawdzie nie ma wpływu (lub trudno mu coś na ten temat powiedzieć), ale ma potrzeby i aspiracje w tej dziedzinie i chciałby móc kształtować życie parafii (17%). Natomiast ponad dwie trzecie (68%) stanowią ankietowani, którzy w zasadzie nie mają wpływu na życie parafii i nie chcą go mieć.

Niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych przeważają licznie badani, którzy nie mają wpływu na sprawy parafii ani aspiracji w tej dziedzinie (zob. tabele aneksowe). Stanowią oni zdecydowaną większość wśród niepraktykujących (90%) lub praktykujących sporadycznie czy nieregularnie (po 73%). Okazuje się jednak, że przeważają także wśród systematycznie praktykujących (63%), a nawet wśród praktykujących kilka razy w tygodniu (56%).

Są jednak takie środowiska społeczne, w których osoby niemające wpływu na sprawy parafii stanowią mniejszość. Zalicza się do nich przede wszystkim grono parafian często angażujących się w prace na rzecz kościoła i społeczności parafialnej - w grupie tej ponad połowa (57%) uważa, że ma wpływ na życie parafialne, jedna dziesiąta (10%) twierdzi, że nie ma, ale przyznaje się do aspiracji w tym względzie, a tylko jedna trzecia (33%) deklaruje, że nie ma wpływu na sprawy parafii i nie chce go mieć. Oceny członków parafialnych wspólnot religijnych są zbliżone, jednak ich poczucie wpływu oraz potrzeby w tej dziedzinie są znacznie słabsze niż społeczników (40% uważa, że ma wpływ, 14% chciałoby go mieć, a 46% nie ma wpływu i nie chce go mieć).

Wpływ na sprawy parafii stosunkowo najczęściej deklarują więc parafialni społecznicy (58%) oraz członkowie parafialnych wspólnot religijnych (40%), a także osoby najbardziej zaangażowane w praktyki religijne (29%), korzystające z oparcia społecznego w parafii (24%), silnie związane z parafią (23%), wierzące i stosujące się do wskazań Kościoła (22%), systematycznie praktykujące raz w tygodniu (20%).

Wśród grup społeczno-demograficznych wyróżniają się pod tym względem z jednej strony przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (27%), badani z wyższym wykształceniem (22%), z drugiej zaś - rolnicy (21%). Osoby o najwyższym statusie społeczno-zawodowym i najlepiej wykształcone na ogół częściej niż inne deklarują także aspiracje w tej dziedzinie (prawie jedna czwarta z nich twierdzi, że nie ma wpływu na sprawy parafii, lecz chciałoby go mieć). Podobny poziom aspiracji mają uczniowie i studenci (24%) oraz bezrobotni (21%), z tym jednak, że obie te grupy - podobnie jak mieszkańcy wielkich miast (9%) - najrzadziej przyznają, że mają wpływ na życie swojej parafii (odpowiednio: 9% i 4%).

Wyniki naszych badań ukazują, że zdecydowana większość Polaków poczuwa się do związku ze swoją parafią terytorialną. Równie liczna jest grupa tych, którzy poprzez praktyki uczestniczą w życiu religijnym tej parafii. Jednak z oparcia społecznego organizowanego przez społeczność parafialną korzysta tylko dwie piąte badanych. Jeszcze mniej osób (jedna piąta) angażuje się w pracę na rzecz kościoła i parafian. Poza tym tylko co siódmy ankietowany uważa, że ma wpływ na sprawy parafii, a co szósty twierdzi, że chciałby go mieć. Większość Polaków nie uczestniczy więc w życiu społecznym parafii terytorialnej, pozostaje bierna i nie ma poczucia podmiotowości (ponad dwie trzecie nie ma i nie chce mieć wpływu na życie parafialne).

Wynika z tego, że podstawowym ogniwem łączącym Polaków z parafią terytorialną jest poczucie przynależności do niej oraz uczestnictwo w jej życiu religijnym. Udział w życiu społecznym parafii, a szczególnie działanie na rzecz kościoła i społeczności parafialnej stanowi znacznie słabsze ogniwo tej więzi, a poczucie wpływu na życie parafii i poziom aspiracji w tej dziedzinie to zdecydowanie najslabszy jej punkt. Wyrażające się w ten sposób słabe poczucie podmiotowości i odpowiedzialności za parafię tłumaczy się m.in. tym, że przez wieki ukształtował się taki model Kościoła, w którym czynna rola przypada duchownym, a świeccy stanowią w nim element bierny⁹.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

⁹ „Przyzwyczajeni do samodzielności księży nie umieją lub nie chcą otworzyć się na szerszą czynną obecność świeckich, ciągle mają coś do ukrycia przed nimi, świeccy z kolei nie kwapią się specjalnie do podejmowania poważniejszej odpowiedzialności, zwłaszcza że nie mają w tej dziedzinie doświadczenia i nie są przekonani, że angażując się w sprawy Kościoła faktycznie pracują na siebie”. Zob. Bp T. Pieronek „Kościół nie boi się wolności”, Wydawnictwo Znak, Kraków 1998.